

NOTE DE ETIMOLOGIE ISTROROMÂNĂ. PE MARGINEA DICȚIONARULUI DIALECTULUI ISTROROMÂN DE P. NEIESCU (II)

Ana-Maria RADU-POP
Universitatea de Vest din Timișoara

ana.pop@e-uvv.ro

Notes on Istro-Romanian Etymology. About the Istro-Romanian Dialect Dictionary by P. Neiescu

Published by the Romanian Academy Publishing House, the two volumes of the *Dicționarul dialectului istroromân* [The Dictionary of the Istro-Romanian Dialect] by Petru Neiescu (I, 2014; II, 2015), a fundamental work of Romanian dialectology, have given us the background to advance etymological solutions for the words which do not have such an explanation. Moreover, our purpose is to complete the list of sources (borrowings) made by the author for several words, and even to suggest some different etymons, by contrast to the linguist's solutions.

Keywords: *Istro-Romanian; Italian language; Venetian dialect; Croatian language; etymology*

Deși este dialectul românesc sud-dunărean cu cel mai mic număr de vorbitori (sau poate tocmai din această cauză), istroromâna a suscitat de-a lungul timpului interesul a numeroși cercetători români și străini, astfel încât avem pentru acest idiom numeroase texte, lucrări cu caracter lexicografic, studii de mai mare sau mai mică întindere care au abordat probleme dintre cele mai diverse. Cu toate acestea, istroromâna nu are (sau nu a avut până acum), așa cum este cazul aromânei și al meglenoromânei, un dicționar al său, care să pună laolaltă lexicul consemnat, sub diferite forme, de cei care s-au ocupat de istroromâni și de idiomul vorbit de aceștia. Din dicționarul anunțat de Petru Neiescu încă din 1976 (Neiescu 1976: *passim*) au apărut (doar) două volume: primul în 2014, literele A-C, al doilea în 2015, literele Ć-K. Deosebit de important atât pentru dialectologia românească, cât și pentru istoria limbii române, dicționarul întocmit de lingvistul clujean este foarte bine realizat din punctul de vedere al formelor consemnate (autorul epuizează toate sursele de material existente privitor la acest idiom) și al sensurilor, însă mai puțin elaborat în ceea ce privește partea de etimologie. O parte dintre soluțiile etimologice propuse în aceste două volume au fost corectate/completate de către Vasile Frățilă (Frățilă 2014) și de noi (Radu-Pop 2016). Dacă lingvistul timișorean s-a oprit asupra unor cuvinte istroromâne de proveniență diferită (latină, germană, veche slavă, croată, italiană etc.), noi am propus soluții etimologice doar pentru acele cuvinte (literele A-B) pentru al căror etimon se poate trimite (și) la o formă din italiana literară și/sau din dialectul venețian. La fel vom face și acum, însă ne vom opri asupra cuvintelor cuprinse între literele C și F.

Nu vom relua discuția privind problemele pe care le ridică împrumuturile de origine italiană (italiana literară și/sau dialectul venețian) din istroromână (vezi, în acest sens, Radu-Pop 2016: 385-386), ci vom preciza doar că, în ceea ce privește abordarea acestora, Petru Neiescu manifestă o oarecare inconsecvență, în sensul în care aspectele teoretice enunțate în prefața primului volum nu sunt întotdeauna susținute de soluțiile etimologice propuse; totodată, sunt destul de numeroase și cazurile în care termenii au rămas fără etimon sau cele în care trimiterea se face la un etimon puțin probabil. Aceste neajunsuri ale dicționarului în discuție sunt cu atât

mai surprinzătoare cu cât etimonul este, după cum se va vedea în cele ce urmează, de cele mai multe ori, foarte transparent, neridicând probleme formale sau semantice.

În ipoteza în care aceste prime două volume din *Dicționarul dialectului istroromân* (DDI) s-ar reedita, propunem următoarele modificări pentru partea de etimologie¹, modificări pe care le vom prezenta după următoarea structură: a) cuvinte rămase fără etimologie în DDI; b) cuvinte pentru care se poate face trimitere și la un alt etimon (sau la o altă variantă fonetică), pe lângă cel propus de autor; c) cuvinte pentru care trimitem la un etimon diferit de cel menționat de autor:

a) Cuvinte rămase fără etimologie în DDI:

caldăja (Da²) s.f. Cazan pentru fiert rachiu. **Et.:** it. *caldaia*, cr. *kaldaja*.

câne (Ca) s.f. Chipiu. **Et.:** ven. *cana*, cr. *kana*.

cañol³ (ALR II 135/3890) s. Parte a țăței fixată pe ușor. **Et.:** ven. *cagnol*, cr. *kanjól*.

cantir (Fi 1270 *Sd*) s.f. Bârnă de sprijin pentru butoaie. **Et.:** cr. *kantiri*, *kantir*, ven. *cantièr*.

carboner (Ca) s.m. Cărbunar. **Et.:** ven. *carboner*.

castelâna (Fi 1272 *Z*) s. Saca (pentru vin). **Et.:** ven. *castelana*, cr. *kaštelana*.

coculėj vb. tr. (Ko *B*), **boculėj** (Da). 1. A dezmierda, a mângâia (Da). 2. A răsfăța (Da). **Et.:** ven. *cocolar*, it. *cocolare*, cr. *kokolat*, *kokolati*.

combiné (Fi 677 *N*, Ca, Da), **combinél** (Fi 677 *Sd*) s.m. Jupon, combinezon. **Et.:** ven. *combiné*, cr. *kombinh*.

cordiju (Fi 1106 *J*) Muncitor cu ziua (în acord?) [sic!]. **Et.:** cf. cr. *kordija*, ven. *cordia* „accordo per qualche comune impresa”.

cotorâta (Fi 1428 *Sd*, Da) s.f. Chepeng, ușă pentru aruncarea fânului din pod în grajd. **Et.:** ven. *cotorata*, cr. *kotorâta*.

cuart (Sâ-Fă) s.n. Sfert. **Et.:** ven., it. *quarto*.

dezarmėj (Pi) vb. IV tr. A dezarma. **Et.:** vezi it. *disarmare*, ven. *di]armar*, cr. *dižarmat*.

diămant (ALR II N 2/573), **dijamant** (Ko *J*) s.m. Diamant. **Et.:** cr. *dijamant*, it. *diamante*.

dipendí⁴ (Da) vb. III intr. A depinde. **Et.:** ven. *dipènder*, it. *dipèndere*, cr. *dipendi* „depinde”.

dirâke (ALI 3/232 *S*, Da), **tirâke** (ALI 3/232 *B J*) s.f. pl. Bretele. **Et.:** it. *tiracche*, cr. *tirake*.

doboto (Pu, Ko, Da) adv. Aproape. **Et.:** ven., cr. *deboto*.

dolar (Pi, Da, Sâ-Fă) s.m. Dolar. **Et.:** cr. *dolar*, it. *dòllaro*.

erta (Fi 563, 564 *Șc*) s.f. 1. Ușor (Fi 563 *Șc*). 2. Cercevea (Fi 564 *Șc*). **Et.:** ven. *erta*; vezi și cr. *erta*, *erte*, *erti* „četiri grede vanjskog dijela prozora”.

fabrerije (Ko *S*) s.f. Atelier de fierărie. **Et.:** it. *fabbreria*.

falit (By, Ie) adj. Greșit. **Et.:** v. ir. *fali*; cf. și it. *fallito*.

fidél (Ca), f.: **fidelę** (Ca) adj. Credincios. **Et.:** ven. *fidel*; v. și it. *fedéle*.

finânța (Da) s.f. Garda financiară. **Et.:** cr. *finânca*; vezi și it. *guardia di finanze* „vameș, miliție economică”.

¹ Lucrările consultate pentru stabilirea etimologiilor se găsesc la sfârșitul lucrării.

² Am păstrat siglele și abrevierile utilizate în *Dicționarul dialectului istroromân* pentru indicarea surselor de unde a fost preluat materialul, precum și structura articolelor din dicționar. Pentru a nu încărcă textul, am renunțat însă la exemple.

³ Notat de P. Neiescu **canol**.

⁴ În dicționar se găsește, în mod eronat, la *de*, nu la *di*.

fiorét (Da) s.m. Făină de patiserie. **Et.:** cr. *fijoret*, ven. *fioréto*; cf. și it. *fioretto* „partea cea mai aleasă/cea mai de seamă”.

fokist (Ca) s.m. Fochist. **Et.:** vezi it. *fochista*, -*isti*.

forn (Ca), **fornu** (Ko S) s.m. Cuptor. **Et.:** ven., it. *fórno*.

fortîn (By, Ie, Pi) s. **1.** Forceps, clește (Ie). **2.** Sfoară subțire (Pi). **Et.:** ven. (*spago*) *forzîn/forsîn* „sfoară răsucită și strânsă”; vezi și cr. *fòrcîn*, *sforcin*, it. *sforzìno*.

fotografije (Ca), **fotografija** (Fo 56 B, Da), **fotografia** (Fo L) s.f. Fotografie. **Et.:** it. *fotografia*.

frenéj (Fi 960 Sc Sd), **frenéj** (Da) vb. IV tr. A împiedica, a frâna (carul/căruța). **Et.:** it. *frenàre*, cr. *frenati*.

fritâl'a (Da), **frital'â** (Ma) s.f. Omletă, papară. **Et.:** it. *fritaglia*, cr. *fritalja*.

b) cuvinte pentru care se poate face trimitere și la un alt etimon sau la o altă variantă fonetică¹:

calún (Pi, ALR II N 5/1466, Pe-Ne S, Ko J, Da) s.m., **calunę** (Ca) s.f. Tun. **Et.:** cr. *kalun*. Vezi și ven. *calun*.

camal'era (Da), **camal'erę** (Pu, Mo), **camal'erâ** (Pi), **camajere** (Ca) s.f. Camerieră, cameristă. **Et.:** cr. *kamariera*, it. ven. *camariera*. Vezi și ven. *camaliera*, cr. *kamaliera*.

câmbra (ALR II, Sâ-Fă, Fo 47 J), **câmbre** (Ca), **cambra** (Sâ-Fă) s.f. Cameră, odaie. **Et.:** cr. *kambra*. Vezi și ven. *cambra*.

câmpana (Pe 812 B), **compâne** (By, Ie) s.f. **1.** Clopot (By). **2.** Glob de lampă (Pe). **Et.:** it., ven. *campana*. Vezi și cr. *kampana*.

campañola (Da), **campañolâ** (Ma), **campañolę** (By) s.f. Țărancă. **Et.:** ven. *campagnola*. Vezi și cr. *kampanjola*.

cantonér (Ca), **cantunér** (Ko N), **cantuńér** (Da), **cantunjere** (Ko S) s.m. Cantonier, picher. **Et.:** ven. *cantonier*. Vezi și cr. *kantonjer*, *kantunier*, it. *cantonière*.

cańoneta (Pi, Ga III, Da), **cańonetę** (Ga-Di) s.f. **1.** Cântec (Pu, Ga-Di). **2.** Doină (Ga-Di). **3.** Cańonetă. **4.** Poezie (Ga III). **Et.:** ven. *canzoneta*, it. *canzonetta*. Vezi și cr. *kanconeta*.

careta (Pi) s. Trăsură. **Et.:** it. *carretta*. Vezi și ven. *carèta*, cr. *karhta*.

cartoline (Ca) s.f. Carte poștală. **Et.:** cr. *kartolina*. Vezi și ven., it. *cartolina*.

catâr (Fi 222 Sd, Da) s.m. **1.** Scurpat (Fi 222 Sd). **2.** Flegmă (Fi 222 Sd). **Et.:** cr. *katâr*. Vezi și ven. *catàro*, it. *catàrro*.

câva (Fi 58, Da), **cavę** (Mo, Ko S, Fi 58 N S) s.f. **1.** Mină (Ko, Da). **2.** Carieră de piatră (Fi 58). **Et.:** cr. *kava*. Vezi și ven., it. *cava*.

cólara (ALR II 126) s. Ciumă. **Et.:** cr. *kolera*. Vezi și it. (înv.) *còlera*.

colatura (Fi 963 Sd), **colaturę** (Fi 963 N S) s.f. Vârtelniță. **Et.:** cr. *kolatura*. Vezi și ven. *colatura*.

colp (By, Pi, Ca, Fi 159 N S) s.m. și n. **1.** Lovitură (Pi, Ca, Da). **2.** Apoplexie (By, Ie, Fi N S, Da). **3.** Val de mare (Ca). **Et.:** it. *colpo*. Vezi și ven. *colpo*, cr. *kolp*.

cónčima (Fi 1109 Sd, Da), **cónčime** (Fi 1109 L) s.f. Îngrășământ chimic. **Et.:** cr. *končima*. Vezi și it. *còncime*.

cont (By, Ie, Pi) s. Socoteală. **Et.:** it. *conto*. Vezi și ven. *conto*, cr. *konto*.

corijera (Pe-Ne J, Ko J, Da), **corijerę** (Ko S), **curijera** (Pe-Ne J), **curiera** (Sâ-Fă, Fo 153 J) s.f. Autobuz. **Et.:** cr. *korjera*, it. *corriera*. Vezi și cr. *kurijera*.

¹ Etimonul adăugat de noi se află după trimiterea *Vezi*.

coridóji (Fi 628 Șc) s. Cordior. **Et.:** cr. *koridoj*. Vezi și it. *corridóio*.

creatúr (By, Ie, Pi) s.m. Creator. **Et.:** it. [ven.] *creator*. Vezi și cr. *kreator*, it. *creatóre*.

creda (ALR II N 4/916, Fo 150 *J S Sc*), **credę** (By, Ge), **crede** (Pi). **Et.:** cr. *kreda* (< it. *creta*). Vezi și ven. *creda*.

crima (Ko *J*, Fi 701 *J Sd*, Da), **crimeę** (By, Ie, Ge, Pi, Pe-Ne *S*, Ca, Fi 701 *N S*), **crime** (Fi 701 *Z*), **acrima** [?] (Pa) s.f. **1.** Drojdie pentru pâine, drojdie de bere (By, Pe-Ne *S*, Ko *J*, Fi, Da). **2.** Cocă pentru plămădit pâinea, aluățel (By, Pi, Pe-Ne *S*, Ca, Ko *J*). **Et.:** it. *crema*. Vezi și ven. *crema*, cr. *kręma*.

crudél (Pi, By, Ie), f., **crudelę** (Pi) adj. Crud, crunt, barbar. **Et.:** it. *crudele*. Vezi și cr. *krudel*.

cuión (By, Ie, Pi), **coiún** (Pi) adj. **1.** Nătâng, nătărău, laș, fricos (By). **2.** Blestemat (Pi). **Et.:** cr. *kujon*, it. *coglione*, ven. *cogion*. În ceea ce privește formele din dialectul venețian, vezi, mai degrabă, ven. *cuion*, *coiòn*. Nu este necesară nici trimiterea la it. *coglione*.

cundót (ALR II N4/1235, Ko *Sd*, Fi 641 *J Sd*, Da), **condót** (Fi 641 *S*) s.m. și n. Latrină, closet. **Et.:** cr. *kundot*, *kondot*. Vezi și ven. *condoto*, it. *condótto* (înv. și regional).

cuntentă [se] vb. I refl. [Ca] A se mulțumi. **Et.:** it. *contentare*. Vezi și ven. *cuntentarse*, cr. *kuntentati se*.

deștinęi (Pi I) vb. IV tr. **1.** A dedica, a aloca. **2.** A petrece. **Et.:** ven. *destinar*, it. *destinare*. Vezi și cr. *deștinăt*.

dețidęi (Pu) vb. IV intr. și refl. A (se) decide; **dečidı**¹ (Da). **Et.:** it. *decidere*. Vezi și ven. *decider*, cr. *dečidat*, -am.

diplóma (Sâ-Fă) s.f. Diplomă. **Et.:** cr. *diploma*. Vezi și it. *diplóma*.

disgrățije (Ca) s.f. Nenorocire. **Et.:** ven. *dişgrazia*, it. *disgrázia*. Vezi și cr. *dizgracija*.

donke (Pu, Ao, Mi, Pi, Ko), **dunke** (We II, Na I, Pi), **doncvę** (Ge), **donki** (Pu), **duncve** (Na I, Pi), **duncâ** (Ma), **dunca** (Da) adv. **1.** Deci (Ma). **2.** Așadar (Pu). **3.** Prin urmare (Ma). **Et.:** ven. *donca*, *dunca*, *donche*, it. *dunque*. Vezi și cr. *donke*, *dunke*.

dopijo (Fi 263 *J*, Da), **dopijo** (Ko) adj., s.m. **I.** adj. Dublu (Ko, Da). **II.** s.m. Sticlă de doi litri (Fi 263 *J*). **Et.:** ven. *dopio*. Vezi și it. *dóppio*, cr. *dopio*.

dreto (ALR II, Ko *J*, Ne-Ro *J*), **drito** (Ba *S*, Po *J*, Ko *Sd*, Da) adv. **1.** Drept (Ne-Ro *J*, Ko *J*, Po *J*, Da). **2.** Fățiş (ALR II N 6/1788). **3.** Direct (Sâ-Fă). **Et.:** ven. *dretto* [sic!], it. *dritto*. Vezi și ven., cr. *drit*, *dret*, *dreto*, *drito*. (v. și **drit**).

duzina (Ko *J*, Fi 295 *J Sd*, Da), **duziņę** (Ko *S*, Fi 295 *N S*) s.f. Duzină. **Et.:** ven. *doşina*, *dozėna*, it. *dozzina*. Vezi și cr. *duzına*.

eco (Pu, Pi, Sâ-Fă), **ecu** (ALR I *B*), **ęco** (By, Ge), **ecâ** (Na II), **écolo** (Ca) interj. **1.** Iacă (Pi). **2.** Iată (By, Ge, Na II, Ca, Sâ-Fă). **Et.:** ven. *eco*, it. *ecco*. Vezi și cr. *eko*. Pentru *écolo*, vezi, mai degrabă, ven. *ècolo*, it. *èccolo*.

ereditęi (Pu I 32/4) vb. IV tranz. A moșteni. **Et.:** ven. *ereditar*, it. *ereditare*. Vezi și cr. *ereditati*, -ăm.

făbrica (Ko *J S*, Fo, Fi, Da), **făbricâ** (Ma), **făbriķę** (Pi, Ko *S*), **făbriķę** (Ca) s.f. Fabrică. **Et.:** it. *fabbrica*. Vezi și ven. *făbrica*, cr. *făbrika*.

fagót (Pi, Ca, Pe-Ne *Sc*) s. **1.** Traistă (Pe-Ne *Sc*). **2.** Sac de merinde (Ca). **Et.:** it. *fagotto*. Vezi și cr. *fagot*, ven. *fagoto*.

¹ În dicționar, apare într-o intrare separată și nu se indică etimonul.

fali (By, Ge, Na II, We II, Ga-Di, Pu, Pi, Mo, Ko, Sâ-Fă, Da), **feli** (Ca), **fâli** (Ma) vb. IV intr. **1.** A lipsi (Ge, Na II, We II). **2.** A greși (Ie, Ga-Di). **3.** A falimenta (Pi). **Et.:** cr. *faliti*. Vezi și ven. *falir*, it. *fallire*.

famee (Ga-Di, Pi), **fameie** (Ca) s.f. Familie. **Et.:** ven. *fameia*, *fameio* (sic!). Vezi și cr. *fameja*.

fanterije (Ca) s. Infanterie. **Et.:** it. *fanteria*. Vezi și cr. *fanterija*.

farabut (Fi 93 Șc) s.m. Hoț. **Et.:** ven. *farabuto*. Vezi și cr. *farabuto*, it. *farabutto*.

farmačist s. Farmacist. **Et.:** it. *farmacista*. Cf. și cr. *farmačišta*.

fâti (By), **fati** (Ie) s. pl. Lucruri. **Et.:** ven. *fato*, it. *fatto*. Vezi și ven., cr. *fati*, it. *fatti*.

fermej (By, Ie, Pu, Ga-Di, Pi, ALR II, Ko J, Da), **fermej** (Da), **fârmej** (Ko Sd), **fermé[î]** (Ma) vb. IV tr. și refl. **I.** tr. **1. a)** A opri, a înceta; **b)** A opri, a reține; **c)** (Despre sete) A astâmpăra, a potoli, a o opri. **2.** A închide. **3.** A comanda, a face comanda. **4.** A pregăti bucatele. **II.** refl. A se opri, a sta locului. **Et.:** ven. *fermar*, it. *fermare*. Vezi și cr. *fermati*.

feța¹ (Fi 701 Șc) s.f. Drojdie. *Feța de vir* (Fi 1284 M) = Drojdie de vin. **Et.:** ven. *feza*.

fiyúra (ALI 4/354 J), **figure** (Pi), **figurâ** (Ma), **fegurâ** (Ma în Sch) s.f. **1.** Fotografie (Ma Sch, Pi, ALI 4/354 J). **2.** Icoană, chip (Ma). **Et.:** ven., it. *figura*. Vezi și cr. *figûra*.

fijóc (Pa, Da) s.m. **a)** Panglică (Da); **b)** Panglică de mătase colorată pe care și-o pun fetele în păr (Pa). **Et.:** it. *fiocco*. Vezi și cr. *fijok*, ven. *fioco*.

fijóto (Pe-Ne B S, Fi 543 Sd), **fijót** (Pe-Ne S, Da), **fioto** (Pi, ALR I 2/219 B) s.m. Fin. **Et.:** *fijoco*. Vezi și ven. *fiozzo*.

fijóta (Pe-Ne B), **fijóte** (Pe-Ne S, Fi 543 N S), **fiota** (Pi, ALR I 2/218 B) s.f. Fină. **Et.:** cr. *fijoca*, it. *figlioccia*. Trimiterea la forma italiană nu este necesară; vezi, mai degrabă, ven. *fiozza*.

fila (Fi 712 Sc, 1064 Sd, Da), **file** s. (Fi 1064 N S) s.f. Rând. **Et.:** ven., it. *fila*. Vezi și cr. *fila*.

fiorin (By, Ge, Na II, We II, Pi, Ca), **fjûrin** (Pu, Pi, Da), **florin** (By) s. Fiorin, monedă. **Et.:** ven. *fiorin*, it. *fiorino*. Vezi și cr. *fjorîn*, *fijurin*.

fini (By, Ao, Ie, Ge, Pu, Ma, Pi, Mo 57 S, ALR II, Pu, Ca, Ko J Sd, Pe-Ne J N S, Fi, Sâ-Fă, Da) vb. IV tr. și refl. **I.** tr. **1.** A termina, a sfârși, a isprăvi. **2.** A împlini. **II.** refl. A se termina. **Et.:** ven. *fini*, *fînir*, it. *finire*. Vezi și cr. *finit*, *finiti*.

finit, f.: **finita** (Fi), **finito** (Pu, Sâ-Fă) adj. Terminat, sfârșit, isprăvit. **Et.:** it. *finito*. Vezi și cr. *finit*.

finta (ALR II, Ko J), **fintę** (Ca, Ko S), **fenta** (Da, numai în sintagma *făce fenta*) s.f. Prefăcătorie (Ca). **Et.:** ven., it. *finta* „simulare, prefăcătorie”. Vezi și cr. *finta*, ven. *far finta* „a se prefăce”.

firma (ALR II N 4/986, Sâ-Fă) s.f. **1.** Semnătură (ALR II). **2.** Firmă. **Et.:** ven., it. *firma*. Vezi și cr. *firma*.

forsi (Ca, Ko S Sd), **forși** (Ko S, Fi N, Ne-Bi N, Da), **forse** (Ca) adv. Poate, probabil. **Et.:** ven. *forsi*, it. *forse*. Vezi și cr. *forși*.

fortunâl (Da), **fortunâl'** (Ca), s.m. Furtună. **Et.:** it. *fortunale*. Vezi și cr. *fortunol*, *fortunâl*, ven. *fortunâl*.

forța (Ie, ALR II, Da), **forțe** (By, Ge, Pu, Pi, Mo S, Ca, Ko S), **forțâ** (Ma) s. **1.** Putere, forță. **2.** Efort. **Et.:** ven., it. *forza*. Vezi și cr. *forca*.

foș (By, Ge, Pi) s.m. Șanț. **Et.:** ven. *fosso*. Vezi și cr. *foș*.

¹ În dicționar, apare într-o intrare separată și forma *feca* – probabil o greșeală de redactare.

frâșca (Fi 76, 79, 80 *M Z*), **frâșke** (Fi 1725 *S*), **frâșke** (Pu, Fi 1738 *S*) s.f. **1.** Tufiș (Fi 76 *M Z*). **2.** Lăstăriș (Fi 76 *M Z*). **3.** Desiș (Fi 76 *M Z*). **4.** Mărăciniș (Fi 76, 79 *M Z*). **5.** Hățiș, vegetație joasă (Fi 80 *M Z*). **6. a)** Ramură (Fi 1738 *S*); **b)** Ramură mai mare și mai groasă (Fi 1725 *S*). **7.** (la plural articulat) Coroană de pom (Fi 1728 *S*). **8.** Frasin (Pu). **Et.:** ven., it. *frasca*. Vezi și cr. *fraška, fraške*.

fregėj (By, Ge), **fregėj** (Da) vb. IV tr. 1. A înșela, a păcăli. **Et.:** ven. *fregar*, it. *fregare*. Vezi și cr. *fregat, fregati*.

fritola (Fi 1725 *J Sd*), **fritula** (ALR II, Da), **fritule** (Fi 1725 *N S*) s.f. **1.** Prăjituri de Crăciun (Fi 1725 *J Sd*). **2.** Gogoasă (ALR II N 4/1078). **3.** Minciunea (Da). Ven. *fritola, fritula*, it. *frittella* „minciunea”. Vezi și cr. *fritule, fritole*.

fronte (Ko *S*, Da) s.f. Front. **Et.:** it. *fronte*. Vezi și cr. *fronta*.

frontinu (ALI 3/206 *B*), **fruntin** (ALR II N 4/1162, Da) s. **1.** Bor la pălărie (ALI 3/206 *B*). **2.** Cozoroc (ALR II N 4/1162, Da). **Et.:** ven. *frontin*. Vezi și cr. *fruntin, frontin*.

frutėj (Ko *N*, Fi 1657, 1658 *S*), **frutėj** (Da) vb. IV. Tr. (Despre plante și pomi) A rodi, a fructifica. **Et.:** ven. *frutar*. Vezi și it. *fruttare*, cr. *frutivat, -tîva* (impf.). Nu poate fi exclusă nici varianta unei derivări pe teren istoromân de la ir. *frut*.

fudra (ALI 3/214 *B J S*, ALR II N, Pe-Ne *S*) s.f. **1.** Căptușeală la haină, furnituri (ALR II N 2/527). **2.** Teacă la sabie (Pe-Ne *S*). **Et.:** ven. *fudra, fodra*, it. *fodera*. Vezi și cr. *fudra*.

fuji (By, Ao, Na I, II, Ge, Pe-Ne *S*, Fi 723 *Sd*, Da), **fuği** (Ma) s.pl. Un fel de macaroane groase, cu unt și cu caș (Ma). **2.** Paste făinoase nedefinite mai îndeaproape (Fi). **3.** Un fel de paste făinoase făcute în casă (Da). **Et.:** cr. *fuži*. Vezi și ven. *macaroni fuji*.

fundăce (Ca), **fundăta** (Da), **fundăt'e** (Fi 1284 *Sd*), **fundăte** (Fi 1284 *S*), **fondățile** (Fi 1601 *J*) s.f. Drojdia de la fundul cafelei, al vinului (Da), al uleiului (Fi 1601 *J*). **Et.:** ven. *fondacio*. Vezi și cr. *fundacé*, ven. *fundaci* (m. pl.).

c) cuvinte pentru care propunem un etimon diferit de cel menționat de autor¹:

cajún (Fi 567 *M Z*) s.m. Un fel de colibă, casă la câmp. **Et.:** cr. *kažot*, ven. *casotto*. Vezi, mai degrabă, cr. *kazun, kažun*, ven. *cajun*.

caróbula (Fi 1638 *Sd*, Da), **caróbule** (Fi 1638 *S*) s.f. **1.** Roșcov (Fi). **2.** Roșcovă (Fi, Da). **Et.:** cr. *karobula*, ven. *caroba*, it. *carruba*. În ceea ce privește formele din italiană la care se poate raporta termenul istoromân, acestea sunt, mai degrabă, ven. *caròbola, -ula, caròbule* decât ven. *caroba*, it. *carruba*.

coy (ALR II N 4/1090), **cogo** (Ca, Da) s.m. Bucătar. **Et.:** germ. *Koch*. Vezi, cel puțin pentru formele indicate de Dianich și Cantemir, ven. *cogo*, cr. *kôgo*.

cojunėj (Pi, Da) vb. IV tranz. **1.** A tachina. **2.** A batjocori (Da). **Et.:** *cojun* „blestem” + *mr*, it. *coglionare*. Vezi, mai degrabă, ven. *coionar*, cr. *kojonat*.

compăne (Ca) s.f. Companie de soldați. **Et.:** it. *compagna*, cr. *kampana*. Vezi, mai degrabă, cr. *kampanija* decât *kampana*.

faganél (Fi 872 *J Sd*) s.m. Cânepar (*Accanthis cannabina*). **Et.:** it. *fanello*. Vezi, mai degrabă, ven. *faganèl*, cr. *faganel*.

ferâl (Ca, Ko *J*, Da) s.m. și n. Felinar. **Et.:** ven., it. *fanale*. Probabil este vorba de o greșeală de redactare, iar termenul istoromân trebuie raportat la ven. *feral*, it. *ferale*, cr. *feral*.

fogista (Pi I, Da) s. Fochist. **Et.:** it. *fochista*. Vezi, mai degrabă, cr. *fogišta*, ven. *foghista*.

¹ Etimonul propus de noi se află după trimiterea *Vezi*.

foletâ (Ma), **foleteț** (By) s.f. Gazetă. **Et.:** it. *fogletta* [sic!], ven. *fogèta*. Nici italianul *foglietta* și nici ven. *fogèta* nu au sensul „gazetă, ziar”, cf. însă pentru sensul în discuție it. *fogliétto*, ven. *fog(i)eto*.

fundamenât (Ga III, ALR II 223, Pe-Ne N), **fundamenet** (Da) s. Fundament. **Et.:** it. *fondamento*. Având în vedere forma fonetică, credem că termenul ir. trebuie raportat mai degrabă la cr. *fundamènat*.

furest (Ga-Di), **furéșt** (Pi, Ko J S, Da), f.: **fureșta** (Fi 1215 Sd, Da), **furește** (Fi 1215 S) adj. Străin. **Et.:** it. *forestiero*. Cuvântul istroromân trebuie pus în legătură cu cr. *furešt*, la rândul lui un împrumut din it. *forésto*, și nicidecum cu it. *forestiero*, care ar explica (mai) greu o formă precum *furest*.

furketa (ALI 7/624 B S, Fi 682 Sd, Da), **furkețe** (Ca) s.f. Ac de păr. **Et.:** *forketa* + *furca* [sic!]. Cuvântul istroromân poate fi raportat la ven. *forcheta*, it. *forchètta*, cr. *forketa*.

Abrevieri:

adj. = adjectiv

adv. = adverb

B = Bârdo

cf. = confer

cr. = croat(ă)

et. = etimologie

f. = feminin

intr. = intransitiv

it. = italian(ă)

înv. = învechit

J = Jeian

L = Letai

m. = masculin

M = Miheli

N = Noselo

pl. = plural

refl. = reflexiv

s. = substantiv

S = Sușnievița

Sc = Sucodru

Sd = sud (în satele de la sud de *Učka Gora*)

Șc = Șcabici

tr. = tranzitiv

tranz. = tranzitiv

vb. = verb

ven. = dialectul venețian

Z = Zancovți

Referințe bibliografice:

- FRĂȚILĂ, Vasile 2014: *Note de etimologie istroromână* in idem, *Dialectologie românească (sud- și nord-dunăreană)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, p. 347-359.
- NEIESCU, Petru 1976: *Pentru un dicționar istroromân*, in SCL, XXVII, nr. 5, p. 527-533.
- RADU-POP, Ana-Maria 2016: *Observations regarding Istroromanian etymology. About the Istroromanian Dialect Dictionary by P. Neiescu*, in Iulian Boldea (Coord), *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue. Section Language and Discourse*, Tîrgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, p. 384-394.

Lucrări consultate pentru stabilirea etimologiilor:

- Boerio, Giuseppe, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, Reale Tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1867 (<http://books.google.com/>).
- ***, *Dizionario italiano-romeno (Dicționar italian-român)*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura 100+1 Gramar, 2000.
- Kalčić, Slavko, *Roverski ričoslovník*, Jursići, 2003 (pdf).
- ***, *Il vocabolario Treccani*, <http://www.treccani.it/Portale/homePage.html>.
- Lukežić, Iva, Zubčić, Sanja, *Grobnički govor XX. Stoljeća (gramatika i rječnik)* (pdf).
- Rosamani, Enrico, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.
- Šarić, Milan, Brumgnach, Edward, *Istrian – Croatian – Italian – English Dictionary. Istarsko – Hrvatski – Talijanski – Engleski Rječnik. Istriano – Croato – Italiano – Inglese Dizionario. Istrijanski – Hrvacki – Talijanski – Ingleški Besidarnik* (<http://www.brumgnach.us/uploads/ICIE%20Rev3%20final.pdf>).
- Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I, A – Jüzbaša*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971.
- <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20040827/mozaik04.asp>.
- <http://www.istrianet.org/istria/linguistics/dictionaries/istroslavo/labinjonski/f.htm>.

Lista lucrărilor din care a fost extras materialul pentru dicționar¹:

- ALI = *Atlante linguistico italiano*, [Roma], vol. I-VII, 1995-2008 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/” se dă numărul hărții).
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*, Partea I (ALR I), de Sever Pop, vol. I, Cluj, 1938, vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/” se dă numărul hărții).
- ALR II = ALR II = *Atlasul lingvistic român*, Partea a II-a (ALR II), vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940 (cifrele arabe indică numărul hărții).
- ALR II N = *Atlasul lingvistic român II, serie nouă*, vol. I-VII, București, 1956-1972 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/” se dă numărul hărții).
- Ao = Ascoli, G. J., *Studi critici*, Gorizia, 1861, *apud* By.
- Ba = Matteo Bartoli, Material notat de M. Bartoli în satele istroromâne, publicat de Sextil Pușcariu în *Studii istroromâne*, III, București, 1929, p. 97-141.
- By = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig”, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.
- Ca = Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, EA, 1959.

¹ Petru Neiescu, *Dicționarul dialectului istroromân*, p. X-XIV.

- Da = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno-italiano. La varietà istroromana di Briani (Børščina)*, Pisa, 2010.
- Fi = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante lingvistico istroromeno*, Pula, 2002.
- Fo = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne*, București, 2003.
- Ga III = Andrei Glavina, *Glosar român-istroromân*, publicat de Sextil Pușcariu în *Studii istroromâne*, III, București, 1929, în capitolul *Glavina III*, p. 176-179.
- Ga-Di = Andrei Glavina, Const. Diculescu, *Calindaru lu rumeri din Istrie*, București, 1905.
- Ie = A. Ive, *L'antico dialetto di Veglia*, în „Archivo glottologico italiano”, t. IX, (1886), *apud* By.
- Ko = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998 (material extras din capitolul *Rječnik*, p. 19-230).
- Ma = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, ediția a II-a, publicată de T. Maiorescu, București, 1900.
- Mo = Leca Morariu, *Lu frați noștri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni istriani*, Susnevița (Valdarsa) – Jeian (Seiane), Suceava, Editura revistei „Făt-Frumos”, 1928.
- Na I = Șt. Nanu, *Der Wortschatz des Istrischen*, Leipzig, 1805, *apud* By.
- Na II = Material notat de Ștefan Nanu la Jeian, nepublicat în teza sa de doctorat menționată la Na I, *apud* By.
- Ne-Ro = Material extras de P. Neiescu din corespondența cu Robert Doričić, student din Jeian.
- Pa = Material nepublicat în ALR II, notat de Ștefan Pașca la Jeian.
- Pe = Ugo Pellis, Manuscrisul anchetelor efectuate la istroromâni pentru ALI, nepublicat în volumele apărute până în prezent.
- Pe-Ne = Material extras din manuscrisul anchetei sau din înregistrările magnetice efectuate la istroromâni de către Emil Petrovici și Petru Neiescu (urmate, când a fost cazul, de sigla localității).
- Pi = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte și glosar*), Halle a.d. S., 1909 (materialul cuprins în *Glosar*).
- Pi I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referințele sociale și gramatica*), Halle a.d. S., 1914.
- Po = Material nepublicat în ALR I, notat de Sever Pop pentru ALR I la Bârdo și Jeian (cu indicarea siglei localității).
- Pu = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, III, *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, București, 1929.
- Sâ-Fă = Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- We II = Gustav Weigand, *Istrisches I (Fortsetzung)*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache”, Leipzig, vol. I, 1894, *apud* By.